

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-14>

УДК 330.34

СУЧАСНА ПОЛІТИКА НБУ ЩОДО РОЗВИТКУ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ

CURRENT NBU POLICY ON THE DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE FINANCING

Прутська Олена Олексіївна

доктор економічних наук, професор,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6273-3330>

Prutska Olena

Vinnitsia Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics

Стаття присвячена актуальним питанням фінансування сталого розвитку та завдань НБУ щодо його забезпечення. Розкрито зміст категорій «стале фінансування», «сталій розвиток», «фінансування сталого розвитку», «зелене фінансування». Обґрунтовано висновок, що формування сталого фінансування залежить від політики головного регулятора фінансового ринку – центрального банку. Досліджено стратегічні підходи НБУ до побудови та розвитку сталого фінансування в Україні, визначено функції НБУ щодо забезпечення сталого фінансового сектору, заходів для ефективного використання фінансових ресурсів у забезпеченні сталого розвитку. Узагальнено цілі, завдання і напрями діяльності НБУ щодо розвитку сталого фінансування. Проаналізовано зміст та основні напрями Політики НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Досліджено перший досвід сталого фінансування в Україні та окреслено основні напрями його розвитку.

Ключові слова: центральний банк, НБУ, сталій розвиток, стале фінансування, фінанси сталого розвитку, зелене фінансування.

Статья посвящена актуальным вопросам финансирования устойчивого развития и заданий НБУ по его обеспечению. Раскрыто содержание категорий «устойчивое финансирование» «устойчивое развитие», «финансирование устойчивого развития», «зеленое финансирование». Обоснован вывод о том, что формирование устойчивого финансирования зависит от политики главного регулятора финансового рынка – центрального банка. Исследованы стратегические подходы НБУ к построению и развитию устойчивого финансирования в Украине, определены функции НБУ по обеспечению устойчивости финансового сектора, проведению мероприятий, направленных на эффективное использование финансовых ресурсов для устойчивого развития. Проанализированы содержание и основные положения документа «Политика НБУ по развитию устойчивого финансирования на период до 2025 года». Исследован первый опыт устойчивого финансирования в Украине и очерчены основные направления его развития.

Ключевые слова: центральный банк, НБУ, устойчивое развитие, устойчивое финансирование, финансы устойчивого развития, зеленое финансирование.

The article is devoted to topical issues of financing sustainable development and the tasks of the NBU to ensure it. The urgency of the topic is determined by the fact that global problems in the field of sustainable development in recent years have increased under the influence of trends such as climate change, economic and social dynamics, consequences of the COVID-19 pandemic, technological advances and environmental degradation. According to a report by the International Finance Corporation (IFC), globally in emerging markets, there are opportunities for climate investment worth about 23 trillion. USD by 2030, while in Ukraine they are estimated at 73 billion USD. To take advantage of this potential, countries need to adopt appropriate standards and develop policies to build a sustainable financial sector. This task is directly related to the activities of the NBU. The conclusion is substantiated that the formation of sustainable financing depends on the policy of the main regulator of the financial market – the central bank. The purpose of the article is to study the strategic approach of the NBU to the construction and future development of sustainable financing in Ukraine, to determine the functions of the NBU to ensure a sustainable financial sector, measures for effective use of financial resources in sustainable development. The content of the categories "sustainable financing", "sustainable development financing", "green financing" is revealed. The strategic approaches of the

NBU to the construction and development of sustainable financing in Ukraine are studied, the functions of the NBU on ensuring a sustainable financial sector, measures for the efficient use of financial resources in ensuring sustainable development are determined. The goals, tasks and directions of the NBU's activity on the development of sustainable financing are summarized. The content and main directions of the NBU Policy on the development of sustainable financing for the period up to 2025 are analyzed. The first experience of sustainable financing in Ukraine is studied. The conducted analysis and the received results will allow to carry out specification of the basic directions of improvement of activity of NBU concerning development of sustainable financing.

Keywords: central bank, NBU, sustainable development, sustainable financing, sustainable development finance, green financing.

Постановка проблеми. Цілі і завдання сталого розвитку, визначені у підсумковому документі саміту ООН «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.», вимагають активізації дій всіх гравців та інституцій сучасного світу. Забезпечення сталого розвитку за останні роки ускладнилося під впливом таких факторів, як зміна клімату, зміна економічної і соціальної динаміки, наслідки пандемії COVID-19, технологічні досягнення і викликане ними погіршення природного середовища. У всьому світі визнають вплив кліматичних факторів на фінансову стабільність. Принципи сталого розвитку поступово поширюються на всі сфери економічної діяльності, зокрема й на сферу фінансів. З'явилося нове поняття – «стале фінансування». Стале фінансування визначає новий підхід до прийняття інвестиційних рішень. Важливо, що стале фінансування вважається вкрай важливим для процесу перетворень, спрямованих на перехід до низьковуглецевої економіки і міцної фінансової системи. Глобальні зусилля спрямовані на створення умов, що відповідають наступним основним цілям:

– переорієнтація потоків капіталу на стійкі інвестиції з метою досягнення стійкого і всеосяжного зростання;

– управління фінансовими ризиками, пов'язаними зі зміною клімату, погіршенням стану довкілля та соціальними питаннями;

– сприяння прозорості та довгостроковості в глобальній фінансовій та економічній діяльності.

За даними звіту Міжнародної фінансової корпорації (IFC), у глобальному масштабі на ринках, що розвиваються, до яких відноситься й Україна, існують можливості для кліматичних інвестицій на суму близько 23 трлн. доларів США до 2030 р., при цьому в Україні вони оцінюються в 73 млрд. доларів США [7]. Щоб скористатися цим потенціалом, країні необхідно прийняти відповідні стандарти та розробити політику для побудови сталого фінансового сектору. Це завдання безпосередньо стосується діяльності НБУ і, як показує прак-

тика, втілюється в конкретні документи. Отже, аналіз основних положень політики НБУ щодо розвитку сталого фінансування є важливим науковим і практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концепція сталого розвитку та її принципи, проблеми імплементації цих принципів в практику господарювання останнім часом перебуває в центрі уваги вчених-економістів. Значний внесок у вивчення окремих теоретичних аспектів процесів сталого розвитку і розробку практичних рекомендацій зробили такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як Є. Буравльов [1], І. Васильчук [2], О. Веклич [3], В. Власюк [4], А. Єфремов, Г. Кларк, Л. Корнійчук, Т. Кожухова [5], О. Осауленко, В. Савчук, В. Семиноженко, Й. Шумпетер, А. Чешин та інші.

Водночас концепції фінансів сталого розвитку і сталого фінансування поки що не знайшли достатнього висвітлення у вітчизняній економічній літературі. Слід відзначити дослідження І. Васильчук, яка обґрунтувала, що концепція фінансів сталого розвитку поступово набуває як теоретичного обґрунтування, так і практичного підтвердження, що дозволяє ввести термін «фінанси сталого розвитку» у академічний дискурс [2, с. 213].

Суттєвим є внесок Т. Кожухової в дослідження джерел фінансування сталого розвитку; визначенні заходів для ефективного використання міжнародних та національних фінансових ресурсів у його забезпеченні [5, с. 218].

Огляд літературних джерел показав, що поняття сталого фінансування як нового явища, що знаходиться на стадії свого становлення, ще не має належного теоретико-методологічного обґрунтування і потребує детального дослідження його теоретичних та практичних аспектів, зокрема в частині ролі НБУ щодо його розвитку.

Метою статті є дослідження стратегічного підходу НБУ до побудови та майбутнього розвитку сталого фінансування в Україні, визначення функцій НБУ щодо забезпечення сталого фінансового сектору, заходів для

ефективного використання фінансових ресурсів у забезпеченні сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, необхідно визначити що розуміє сучасна економічна наука під «сталим фінансуванням». В останніх дослідженнях і публікаціях висвітлюються поняття «сталого розвитку», «фінансування сталого розвитку», «зеленого фінансування», «зеленого банкінгу». Так, на думку І.П. Васильчук, фінанси сталого розвитку уявляють собою систему фінансування, яка надає фінансовий капітал у специфічній формі – бридж-фінансування (від англійського слова «Bridge» – міст, місток), що поєднує в собі різні характеристики. Фінанси сталого розвитку, на думку І.П. Васильчук, дозволяють поєднувати фінансові і нефінансові цілі як провайдерів капіталу, так і його споживачів, та займають проміжне положення між традиційними фінансами, з їх орієнтацією на досягнення фінансової вигоди, та філантропією [2, с. 215]. Важливим висновком автора є розуміння фінансування сталого розвитку як свого роду імпакт-інвестицій, спрямованих на досягнення позитивного соціального ефекту. В узагальненому вигляді типологізація системи фінансів сталого розвитку представлена в таблиці 1.

Т. Кожухова обґрунтувала конфігурацію глобальної системи фінансування сталого розвитку, що являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів національного, міжнародного і світового рівнів [6, с. 3–4].

В розробленому Національним банком України документі – Політика НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року (далі – Політика щодо розвитку сталого фінансування) – наведено визначення сталого фінансування. Стале фінансування розуміється як інтеграція екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги для досягнення результатів сталого розвитку, включаючи пом'якшення та адаптацію до несприятливих наслідків зміни клімату [9].

Слід зазначити, що поняття «сталого фінансування» по суті багато в чому збігається з поняттям «зеленого банкінгу», що є, за визначенням О. Веклич, «екологічно дружньою філософією ведення бізнесу в банківському секторі, яка просуває використання ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій та продуктів для зменшення шкоди довкіллю внаслідок операційної діяльності фінансових інституцій щодо стимулювання запровадження екологічних проектів на засадах екологічно й соціально відповідального фінансування» [3, с. 240]. Інструменти механізму реалізації «зеленого банкінгу», серед яких «зелені» інвестиції, «зелене» страхування, пільгові кредитні ставки, позики, «зелена» іпотека, часткові кредитні гарантії для здійснення «зелених» проектів тощо, фактично є інструментами реалізації цілей сталого фінансування. Це дозволяє розглядати «зелений банкінг» як складову сталого фінансування.

Таблиця 1

Типологізація системи фінансів сталого розвитку за І.П. Васильчук

	Традиційні фінанси	Фінанси сталого розвитку		Філантропічні фінанси
		Соціально відповідальні фінанси (інвестування з урахуванням чинників сталого розвитку)	Соціально орієнтовані фінанси (інвестування у позитивний соціальний ефект)	
Цільова орієнтація	Тільки фінансові цілі	Фінансові та не фінансові цілі	Нефінансові та фінансові цілі	Тільки не фінансові цілі
Очікуваний результат	Тільки фінансова вигода	Пріоритет – фінансова вигода, на другому місці – соціальний ефект	Пріоритет – позитивний соціальний ефект, на другому місці – фінансова вигода	Тільки позитивний соціальний ефект
Фінансові інструменти	Традиційні активи	Інноваційні фінансові інструменти на основі зближення комерційного та некомерційного підходів		Гранти, пожертви
Нова парадигма економічного розвитку				

Джерело: укладено автором на основі ідеї [2, с. 216]

Таким чином, можна узагальнити, що стале фінансування має на меті фінансування для досягнення результатів сталого розвитку. В системі інститутів, які повинні сприяти розвитку сталого фінансування, важливе місце належить центральному банку країни. Слід зазначити, що НБУ активно підключився до цієї діяльності. З квітня 2021 р. активно розпочалася співпраця НБУ з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) з метою підтримки країни в досягненні її цілей щодо переходу до низьковуглецевої, гнучкої і витривалої економіки. Метою Проекту є розвиток сталого фінансування в Україні шляхом розроблення стандартів «зеленого фінансування» й інтегрованих екологічних, соціальних та управлінських стандартів. У наступні 3 роки в межах співпраці НБУ та IFC передбачається:

- розроблення стратегій НБУ щодо «зеленого» та сталого фінансування;
- розроблення стандартів сталого та «зеленого» фінансування в Україні;
- розбудова спроможності НБУ щодо включення аспектів ESG до нормативно-правових актів про корпоративне управління в банках України та стандартів розкриття інформації про ESG для банків, розроблення вимог з управління екологічними й соціальними ризиками в банках;
- обмін знаннями і розбудова спроможності НБУ;

– здійснення заходів із підвищення обізнаності для установ, що є об'єктами регулювання з боку НБУ [8].

Детальний опис задач НБУ та нового інструментарію для наближення діяльності українських фінансових установ до кращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги узагальнено у таблиці 2.

НБУ розроблена Дорожня карта з розвитку сталого фінансування. Мета Дорожньої карти – визначити дії Національного банку України зі створення надійних, передбачуваних та стабільних регуляторних засад для розвитку в країні сталого фінансування із зазначенням конкретних часових меж та з урахуванням необхідності забезпечення послідовності та адаптації банківської системи та небанківських фінансових установах (далі – НФУ) до змін (табл. 3).

Ознайомлення з наведеним планом дій дає підстави зробити висновок, що він фокусуватиметься на зеленому фінансуванні та належних екологічних, соціальних та управлінських стандартах (ESG), щоб допомогти українським банкам працювати у більш сталій спосіб.

Можна констатувати, що ідеї концепту сталого фінансування поступово втілюються у вітчизняному банківському секторі. При цьому використовуються такі нові інструменти меха-

Таблиця 2

Місія, цілі і завдання політики НБУ щодо розвитку сталого фінансування

Основні характеристики політики НБУ щодо розвитку сталого фінансування		
Місія	Цілі	Завдання
сформувати цілісне бачення ключових засад розвитку сталого фінансування в Україні та необхідних для їх реалізації дій Національного банку України з урахуванням забезпечення послідовності та адаптації до змін як банківської системи, так і діяльності небанківських фінансових установ, що сприятимуть фінансовій стабільності	1) сприяння сталому економічному розвитку України; 2) популяризація екологічної свідомості й соціальної відповідальності у фінансовому секторі України; 3) сприяння дотриманню в діяльності фінансових установ, що регулюються Національним банком України, екологічних цілей, принципів сталої економічної діяльності та принципу енергоефективності як першочергового, визначених згідно із Європейським Зеленим Пактом; 4) сприяння розвитку в Україні економіки замкнутого циклу як вирішального фактору у досягненні кліматично нейтральної, ресурсоефективної та конкурентоспроможної економіки в Україні	1) вдосконалити корпоративне управління банків та небанківських фінансових установ з урахуванням ESG факторів; 2) запровадити вимоги з управління екологічними та соціальними ризиками у фінансових установах, діяльність яких регулюється НБУ; 3) запровадити стандарти з розкриття фінансовими установами інформації про ESG; 4) проведення заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення у питаннях розвитку в Україні сталого фінансування; 5) урахування кліматичних змін при забезпеченні фінансової стабільності

Джерело: укладено автором на основі [8]

Таблиця 3

Основні напрями діяльності НБУ з розвитку сталого фінансування

Напрями діяльності НБУ	
1	Удосконалення корпоративного управління в банках та НФУ щодо факторів ESG
2	Розроблення стандартів із розкриття банками та НФУ інформації про ESG
3	Розроблення вимог з управління банками та НФУ екологічними та соціальними ризиками
4	Установлення фінансовим установам критеріїв оцінки та відбору проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі в сталому розвитку
5	Забезпечення розкриття фінансовими установами інформації про те, наскільки сталою є їх діяльність
6	Інтеграція кліматичних аспектів у систему забезпечення фінансової стабільності
7	Організація роботи та здійснення заходів із підвищення рівня фінансової обізнаності суб'єктів економічної діяльності в питаннях розвитку в Україні сталого фінансування

Джерело: укладено автором на основі [8]

нізму надання грошових кредитних ресурсів, як пільгові кредитні ставки, пролонгований термін позики для широкомасштабних природоохоронних проєктів (або для будівництва приватного «зеленого» житла), надання позик, кредитів або інших послуг для придбання сертифікатів на викиди забруднюючих речовин, продаж фінансовими установами муніципальних облигацій, призначених для фінансування проєктів захисту довкілля тощо.

Прикладом сталого фінансування можна вважати кредит у розмірі 30 млн. євро задля зеленого фінансування, який Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР) надає Укргазбанку. Зокрема, кошти виділені на фінансування енергоефективності, відновлюваної енергетики та інших проєктів, спрямованих на покращення екології, з метою зменшення негативного вуглецевого впливу української промисловості. На сьогодні Укргазбанк є беззаперечним лідером у «зеленому» фінансуванні. Станом на кінець 2019 року частка зелених позик у кредитному портфелі Укргазбанку становила близько 30%.

АТ АКБ «Львів» надав позику на €3 млн. понад 1 400 домогосподарствам і шести компаніям, які інвестували в покращення енергоефективності [3].

«Зелені облигації», які з'явилися 2021 року в Україні, – також ефективний фінансовий інструмент, який точно стане в нагоді бізнесу і державі для реалізації проєктів «зеленого» спрямування [7]. Зелені облигації – це облигації, проспекти яких передбачає використання залучених коштів виключно на фінансування екологічного проєкту або окремого його етапу. «Зелені» облигації вже використовуються для залучення фінансування в таких секторах, як виробництво та розподіл енергії, енергоефективне житло та низьковуглецева транспортна інфраструктура.

Цілком зрозуміло, що НБУ повинен створити умови, за яких кредитно-фінансовим установам запровадження «зелених» продуктів та послуг було б вигідно. Такими інструментами державної підтримки могли б бути, наприклад, пільгові кредитні програми, зниження облікової ставки НБУ для банків, які мають у своєму портфелі кредити на реалізацію екологоорієнтованих проєктів, кредитні лінії для пріоритетного та субординованого боргу. Розробка політики НБУ щодо розвитку сталого фінансування можна вважати певним етапом у формуванні відповідного законодавчого поля.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Забезпечення умов для сталого розвитку є спільним завданням для всіх державних та наднаціональних інститутів. Стале фінансування є інструментом та необхідною складовою сталого розвитку. Формування сталого фінансування залежить від політики головного регулятора фінансового ринку – центрального банку. Розроблена НБУ політика щодо розвитку сталого фінансування розкриває компоненти сталого розвитку та сталих фінансів, їх взаємозв'язок, визначає необхідні дії фінансового регулятора для управління можливими ризиками, обумовленими як кліматичними викликами, так і екологічними проблемами; охоплює пов'язані з цим соціальні та управлінські питання. Нацбанк України розпочинає свій шлях до створення стійкої фінансової системи, розширення зелених інвестицій в економіку, підтримки фінансових продуктів, які мають позитивний вплив на клімат. Від повноти імплементації розроблених заходів значною мірою залежить успіх України у забезпеченні сталого розвитку. Оцінка ефективності запропонованих заходів є предметом подальших досліджень у даному напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буравльов Є.П. Сталий (низькоентропійний) розвиток: український вимір. *Вісник НАН України*. 2010. № 9. С. 12–23.
2. Васильчук І.П. Фінанси сталого розвитку як відповідь на виклики постіндустріальної економіки. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 213–218.
3. Веклич О. «Зелений» банкінг: сутність, механізм та інструменти реалізації. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
4. Власюк В.Є. Фінансові аспекти упровадження концепції сталого розвитку економіки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси та право*. 2011. № 6. С. 107–111.
5. Кожухова Т.В. Стратегії фінансування сталого розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. Вип. 2. С. 218–221. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/45.pdf>
6. Кожухова Т.В. Формування глобальної системи фінансування сталого розвитку : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02 ; Донецьк. нац. ун-т. Вінниця. 2017. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/4068>
7. Магомедов Р. Ми підтримуємо стале фінансування і запроваджуємо зелені інструменти. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/my-pidtrymuemo-stale-finansuvannia-i-zaprovadzhuemo-zeleni-instrumenty-ruslan-mahomedov-holova-nktsprfr/>
8. Нацбанк і IFC спільно розвиватимуть «зелене фінансування». *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/04/16/673095/>
9. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/lfTnWjOvMmYMCHE>

REFERENCES:

1. Buravlov Ye.P. (2010) Stalyy (nyzkoentropiyyny) rozvytok: ukrayinskyy vymir [Sustainable (low entropy) development: the Ukrainian dimension]. *Visnyk NAN Ukrayiny*, 9, 12–23.
2. Vasylichuk I.P. (2015) Finansy staloho rozvytku yak vidpovid na vyklyky postindustrialnoyi ekonomiky [Sustainable finance in response to the challenges of the post-industrial economy]. *Problemy ekonomiky*, 2, 213–218.
3. Veklych O. «Zelenyy» bankinh: sutnist, mekhanizm ta instrumenty realizatsiyi [«Green» banking: the essence, mechanism and tools of implementation]. Retrieved from: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (in Ukrainian)
4. Vlasyuk V.Ye. (2011) Finansovi aspekty uprovadzhennya kontseptsiyi staloho rozvytku ekonomiky [Financial aspects of implementing the concept of sustainable economic development]. *Zovnishnyia torhivlya: ekonomika, finansy ta pravo*, 6, 107–111. (in Ukrainian)
5. Kozhukhova T.V. (2014) Stratehiyi finansuvannya staloho rozvytku [Strategies for financing sustainable development]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 2, 218–221. Retrieved from: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/45.pdf>
6. Kozhukhova T.V. (2017) Formuvannya hlobalnoyi systemy finansuvannya staloho rozvytku [Formation of a global system of financing sustainable development], extended abstract of Doctor's thesis. Vinnytsia. Retrieved from: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/4068> (in Ukrainian)
7. Mahomedov R. My pidtrymuemo stale finansuvannya i zaprovadzhuyemo zeleni instrument [We support sustainable financing and introduce green instruments]. Retrieved from: <https://www.nssmc.gov.ua/my-pidtrymuemo-stale-finansuvannia-i-zaprovadzhuemo-zeleni-instrumenty-ruslan-mahomedov-holova-nktsprfr/> (in Ukrainian)
8. Natsbank i IFC spilno rozvyvatymut «zelene finansuvannya» [The National Bank and IFC will jointly develop «green finance»]. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/04/16/673095/> (in Ukrainian)
9. Polityka shchodo rozvytku staloho finansuvannya na period do 2025 roku [Policy on the development of sustainable financing for the period up to 2025]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/files/lfTnWjOvMmYMCHE> (in Ukrainian)